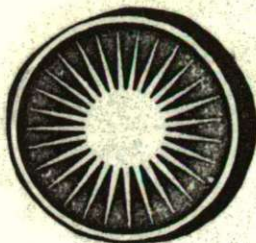

/Juhász Ferenc: A Szent Tűzön regél/

Juhász Ferencnek régen várt, új verseket magába foglalo könyve jelent meg. Amikor 1957-ben kiadták gyűjteményes kötetét és évekig nem jelentetett meg egyetlen verset sem, az aggodás jogos volt; vajon a fiatalos lendülettel égig szárnyaló, aztán komoran a pokolba merülő költő, akinek létfontosságú számvetést kellett végeznie magával és költészetével, mire jut majd; elnőmul-e, urrá lesz rajta a bėnaság, vagy pedig ő kerül ki győztesen a mitikus harcból, a "fehér báránnyal" vívott küzdelemből. 8 év után vehettünk kézbe új könyvet tőle, de a "Virágzó világfa" alig tartalmazott újabb verseket. Igaz, hogy akkoriban megjelent másik verseskötete, a "Harc a fehér báránnyal" már lényegesen más képet mutatott, és az 1967-ben megjelent "Mit tehet a költő?" c. esszégyűjteménye is megfelelően tájékoztatott Juhász gondolatairól, - mégis: újabb könyvét nagy várakozás előzte meg. "A Szent Tűzön regél" rendhagyó kötet, két szempontból is. Nagyrészt vers-prőza, pontosabban: véglegesen kialakultnak látszó, sajátos ritmikájú, hosszú sorokból álló "hosszu vers"; másrészt lényegében egyetlen témát érint. Ez viszont alapvető téma: nemcsak Juhász, de a költészet alaptémája. Szembenézés a legfontosabbal: egyetemes létünk problémáival és egyúttal az ének értelmével. A lét és a dal Juhásznál egymástól elválaszthatatlan, kölcsönösen feltételezik egymást.

Verseit olvasva látjuk, hogy költészetete alapvető változást nem mutat; az a különbség, ami látszólag fennál a fiatal és a mai Juhász között, a fejlődés dialektikájából fakad. Legteljesebben talán világképe teljesedett ki; némileg leegyszerűsítve: a kezdeti kis-horizontu szemléletől, az emberközpontu világlátáson át, lét-központu világképig jutott el, így egyúttal a költészet lehetőségeinek határáig. Ám ebből nem következik e határ lerombolásának szükségszerűsége.

A kötet verseinek problematikája általános problémák fellelő és megoldás-kísérletére ad lehetőséget. A halál nemcsak azt a halált jelenti, amely mint tényleges lehetőség létezik ma /fizikai megsemmisülés/, hanem egy ennél még általánosabb pusztulás, amely még az előbbinél is képtelenebb és érdemtelenebb: "a Személyiségünkre-áhitozó". Azért is, mert jóideje folyamat; a történelmi, társadalmi, kulturális tényezők változó produktuma,

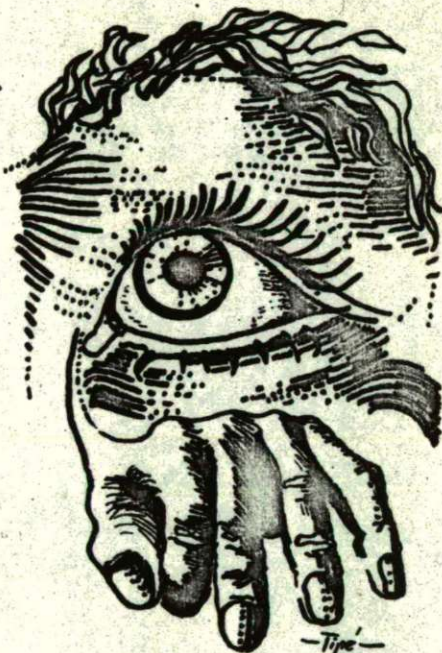

a személyiség, éppen ezektől a tényezőktől károsodott; változó jellege pedig bármit jelenthet, de nem a felelősség súlyának általunk való megkönnyítését. A felelősségtudattal jellemezhető ember és a felelősség haláláról van szó. A jövő problémája összekapcsolódik a költészet jövőjének kérdésével. Nemcsak a majd 12 ezer soros "Gyermekek dalok", "A Szent Tűzön regél" "A költészet és a jövő", de még a "Bomba" című, Gregory Corso-versből újrainterpretált költemény is a jóságért /itt: kegyetlen tisztaságért/ perel. "De lemondhat-e a költő a felelőségről és a fájdalomról?... Akkor is, ha tehetetlen és árva. Ha úgy érzi, elárultatott embersége, hite, élet-álma, jövő-szeretete?"

Világképének alapvető kategóriája ez, a hit tisztán megőrzésének erkölcsi parancsa. Hiteles, megpróbáltatások árán jutalmul-

latu költészet-katedrális; a reneszánsz monumentális velejárója itt a pozitív értelemben vett barokkos gazdagság, a "világfa" minden részének részletesen megrajzolt képe, a bonyolult összefüggések megfelelő kifejezése, változatosság, halmozás, burjánzás /itt a lét rajzában! / és a szürrealisztikus stíluselemek: sajátos szóösszetételek, jelzők, különös hangulat.

Költészetének látomásos jellege eleve feltételezi a dolgok minden rétegű leírását, a vonulatok gazdag rajzát, s ez a burjánzás, tenyészet, a lényegek

amennyiben bonyolultságában szépnek, mámorítóknak tűnik, annyiban képtelen is; a kapcsolatok felborítottaságából semmiféle kivetítő utat nem látni, az őserdő-világban rohanó emberiség jó, ha egy tisztásra téved, - a kuszaság tulajdonképpen körülötte marad. A sejtelmes, finom elvontság általa, ha a kéz nem tud egy ösvényre mutatni. Korunk embere felmenteni véli magát a rászulyosodó válszadás, s felelősség alól. Elveszni lát - szik a lényeg: az ember teljességre született minősége.

A "Gyermekek dalok" sok területet érintő költemény. Nemcsak a tiszta dal iránti vágyódás tragédiája, a költészet és az ember lehetséges tragédiája fejeződik ki benne, hanem a szörny kettős-alkatában a konkrét ember választásának két lehetősége is; a lét csodálata; a tisztaság mint büntető hatalom; a Földanya képében a mindig megmaradó megmenekülés lehetősége; a marék Emberség mitikus sira-

kapott, megszenvedett hit, hiszen ezt feltételezhető kételkedés is áthatja egész költészetét. Mit tehet a költő? - kérdezte: mi a költészet lehetősége és kötelessége? "Hogy éljen hitével és reményével! Mert ez a hatalma!" - válaszolja. Hatalom, abban az értelemben, ahogy a művészetet meghatározza: "A művészet bármily indulatu és megjelenési formája is: cselekvés. "Ebben az egyetemesse tárgyult értelmezésben a művészet mint az embertelenség kontrasztja képes hatni: "mert önmaga az erkölcs". /"A kiválasztásról és a feladatról"/

A "Gyermekek dalok" 11 909 sorával kétségkívül nehezen olvasható mű, befogadása nagy intellektuális erőfeszítést igényel. Juhász mítoszokon alapuló "époszai" általában ilyenek. Az ének "virágzó világfa", "virágzó tenyészet" jellegéből következik a dantei sugall-

összefoglalása egy nagyobb lényegben, sajátos minőséget ad; Juhász képei, versei anyagai nem elvontak, hanem képzeltek, teremtettek; külön világot tervez meg. A modern költészet irányultsága egyre inkább a lebegő absztrakciók világa felé mutat /és az a tragédiája, hogy kérdéses; ugyanakkor ebben rejlik lenyűgöző szépsége is, - hallhattuk e paradoxont Pilinszky Jánostól/, ám az, hogy a juhászi költészet nem egy irányu az általánosabb jelenséggel, önmagában még nem jelent értékkülönbséget. Ellenkezőleg: végtelenül összetett valóságunk

tása. Büntetés a lény halála, mert a tiszta dal hallgatása nem volt teljes, a dal lényegét képtelen volt fölfogni, érezni, de mégis: a sirtásban az "Embersárhánygik-Ámulat" /az emberség utolsó maradványa/ Jézus alakjához nő fel, - mégis egyetemes gyász ez.

A modern szellemű teljesség kozmikus méretű és jellegű értelmezését, megragadását és megjelenítését más magyar költőnél nem figyelhetjük meg. I a mítoszteremtő. Juhással bizonyos értelemben csak a világirodalom egyes alkotói rokoníthatók, érzésem és ismereteim szerint legteljesebben Saint-John Perse költészete: ugyanaz a látomásos, hatalmas emberség. S itt jegyezném még meg: meglepően hasonló vonások vehetők észre Juhász Ferenc kozmikus látomásai és Lehet István egyes képe között; - 'a költészet beszélő festészet, a festészet hallgató költészet' Szimonidész-től való meghatározásának igazát érezzük.

/Szépirodalmi Könyvkiadó, 1969/